

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури і мистецтв
кафедра образотворчого мистецтва

Олександра Панфілова

ПЕЙЗАЖНИЙ ЖАНР В АКВАРЕЛІ:
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Луцьк 2025

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Протокол № 6 від 12.02.2025р.)

Рецензенти:

Погонець І.В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.

Балбус Т. А. – заслужений майстер народної творчості України, доцент кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка.

Панфілова О.Г.

Пейзажний жанр в акварелі : методичні вказівки до практичних занять. Луцьк, 2025. 25 с.

Анотація: пейзажний жанр є важливим моментом у навчальному процесі підготовки майбутніх художників. Займаючи одне з провідних місць у класичній ієрархії жанрів, пейзаж вперше з'являється у навчальному живописі перших курсів під час пленерної практики. Пейзаж аквареллю покликаний забезпечити розвиток здібностей образного світосприйняття та сприйняття мистецтва у його найрізноманітніших проявах. Методичні вказівки спрямовані на розвиток та поглиблення знань, вмінь та навичок здобувачів у пейзажному жанрі в техніці акварель.

Рекомендовано здобувачам спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», освітньо-професійної програми «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

ЗМІСТ

1.	Вступ.....	4
2.	Основні технічні прийоми акварелі.....	5
3.	Опис освітнього компонента.....	7
4.	Структура ВОК.....	9
5.	Методичні особливості виконання пейзажу аквареллю.....	14
6.	Поетапність виконання пейзажу аквареллю, зразки робіт.....	17
7.	Рекомендована література.....	23

Пейзаж – це жанр образотворчого мистецтва, у якому основним об'єктом зображення є природа, навколишній світ. З пейзажним жанром з натури вперше здобувачі знайомляться у другому семестрі першого курсу, підчас плерної практики. Є значна кількість видів пейзажу: міський, сільський, гірський, індустриальний, ведута, морський та багато інших. Усі вони вивчаються в процесі опанування різних освітніх компонентів, зокрема, рисунку, живопису, художньо-прикладної графіки тощо. Вибіркові освітні компоненти покликані перш за все посилити художні навички здобувачів.

Вибірковий освітній компонент «Акварельний живопис» вивчається у четвертому семестрі другого курсу та містить п'ять кредитів, що включають практичні заняття, самостійну роботу здобувачів та консультації. Підсумком БОК є диференційований залік.

На основі дослідження сучасних видів та течій живопису, підчас вивчення освітнього компонента «Акварельний живопис», здобувачі освіти формують здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва, що передбачають розуміння акварельного мистецтва, в тому числі його технік і матеріалів та засобів художньої виразності. Здобувачі володітимуть інноваційними методами та технологіями роботи у відповідних матеріалах для зображення акварельного живопису у сучасному образотворчому мистецтві.

Вибірковий освітній компонент «Акварельний живопис» сприяє розвитку образного мислення і художніх здібностей, що є необхідним для творчої діяльності в усіх видах образотворчого мистецтва, а також виховання сучасної загально-естетичної культури здобувачів освіти.

Пререквізити: «Теорія кольору», «Рисунок», «Живопис», «Композиція».

Постреквізити: «Рисунок», «Живопис», «Художньо-прикладна графіка», «Декоративно-прикладне мистецтво».

У процесі опанування БОК «Акварельний живопис» у здобувачів освіти формуються фахових компетенцій в галузі культури і мистецтва, які сприяють засвоєнню вміння створювати високохудожні оригінальні твори мистецтва.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Акварельний живопис» є:

- засвоєння теоретичних основ про загальні положення акварельного живопису;
- формування знань про техніки і матеріали та прийоми акварельного живопису;
- принципи та методи реалістичного живописного зображення;
- закономірностей повітряної перспективи в акварелі,
- особливостей колориту.
- професійної термінології,

- етапів та методики виконання зображення;
- усвідомлення теоретичних основ образотворчої грамоти для застосовування комплексного художнього підходу у створенні цілісного образу;
- здатність аргументувати вибір прийомів акварельної техніки, зображальних засобів, різних мистецьких технік для вирішення практичного завдання,
- продемонструвати знання та розуміння зображальних і виражальних можливостей художніх матеріалів, що застосовуються у живописі;

Результати навчання (Компетентності)

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми в процесі засвоєння ОК «Акварельний живопис», здобувачі повинні набути таких компетентностей (ЗК – загальні компоненти, СК – спеціальні компоненти):

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах.

СК5. Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва та здійснювати творчу діяльність використовуючи власну образно-асоціативну, стилістичну та пластичну мову художнього твору.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми в процесі засвоєння ОК «Акварельний живопис», від здобувачів очікуються такі програмні результати навчання (ПР):

ПР 01. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПР 04. Орієнтуватися в розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, використовувати знання і навички роботи з фаховим комп'ютерним забезпеченням.

ПР 11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, реставраційної та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПР 15. Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.

Структура вибіркового освітнього компонента «Акварельний живопис» передбачає два змістових модулі. У змістовому модулі 1 акцент зроблено на вивчення технічних і водночас художніх властивостей акварелі, методику нанесення фарб, властивості основних та додаткових художніх матеріалів. Змістовий модуль 2. «Творчі тенденції. Образна уява.» передбачає творчу роботу за запропонованими темами. Серед тем чимало часу виділено на опанування пейзажу у техніці акварелі. Серед завдань запропоновано створити серію етюдів (не менше 4 штук) на тему: «Настрій дня», «Ранок» різними методами нанесення фарб (корпусно, лесуванням, по мокрому, по сухому, alla prima) (формат А3), короточасні замальовки деталей фасадів будинків та інтер'єрів, серію етюдів екстер'єру старих будинків (4 шт.) на тему: «Старе місто» (формат А3). Підсумком ВОК є контрольна практична робота на тему: «Живописний етюд натурника з використанням фактурних елементів одягу чи інвентаря, різних за формою, кольором та прозорістю». (Формат А 2)

Контроль здійснюється у формі виконання здобувачем освіти контрольного завдання згідно затвердженого графіку. Контрольні роботи з курсу «Акварельний живопис» проводяться у формі виконання практичних робіт. Оцінка за контрольну роботу доводиться до відома здобувачів освіти не пізніше семи днів після проведення. Перескладання контрольної оцінки з метою її підвищення не дозволяється. Максимальна кількість балів – 40.

Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти. Політика оцінювання здобувача відбувається згідно **2023 ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки**

Для успішного засвоєння відповідних фахових компетентностей з даного освітнього компонента здобувач зобов'язаний відвідувати усі аудиторні заняття та виконувати завдання згідно навчального плану. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування) навчання може відбутись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Здобувач освіти має право звертатися до викладача за додатковим поясненням матеріалу курсу (модуля) чи змісту практичних завдань протягом робочого часу усно, електронною поштою. На запит зацікавлених здобувачів освіти, викладач призначає консультацію для аналізу самостійної роботи здобувачів освіти. Відвідування таких консультацій за бажанням здобувачів освіти.

На розгляд викладача, здобувачу може зараховуватись замість практичної

поточної роботи участь у конкурсі чи виставці в період залікового кредиту, якщо він експонував роботу сучасного декоративного мистецтва [2024 ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#)

В межах самостійної роботи здобувачі освіти опрацьовують задані для читання літературу, переглядають відео, виконують практичні завдання для самоконтролю і практичні завдання з метою перевірки засвоєння ними знань і набуття навичок.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом, але бали за це не нараховуються. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, здобувачі освіти має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними нотатками, а також практичною роботою. Довгострокова відсутність здобувача освіти на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з освітнього компонента і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими здобувачами освіти не передбачені.

У випадку, якщо здобувач освіти пропускає заняття з поважної причини, він має змогу надолужити вивчений матеріал, отримавши та виконавши індивідуальне завдання яке оцінюється згідно оцінювання конкретного пропущеного лекційного чи практичного заняття.

Викладання освітнього компонента ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Практичні роботи здобувачів освіти мають бути оригінальними творами власного виконання. Теоретична робота повинна ґрунтуватися на основі власних міркувань та умовиводів підкріплена дослідженнями попередніх напрацювань в даному напрямку.

Політика академічної доброчесності.

Здобувачу освіти необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не привласнювати чужу інтелектуальну і творчу працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць, та ін., необхідно вказувати посилання на першоджерело. Творчі (практичні) роботи здобувачів опрацьовуються на практичних заняттях і мають бути оригінальними творами власного виконання. У творчих, дослідницьких, методичних роботах, при виконанні самостійної роботи, слід

аргументовано доводити і висловлювати власну думку, спираючись на знання та уміння, здобуті у процесі навчання у ЗВО.

Приклади можливої академічної недоброчесності :

-У практичних завданнях – використання чужих робіт, виконаних не власне здобувачем освіти;

-у теоретичних завданнях – відсутність посилань на використані джерела, присвоєння, (без відповідних посилань) чужих умовиводів та міркувань.

У випадку пропуску здобувачем освіти лекційних чи практичних занять, здобувач освіти зобов'язаний самостійно опрацювати пропущені теми і виконати задані викладачем завдання.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

-повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

-повторне проходження відповідної теми або змістового модуля.

Порушенням академічної доброчесності також вважаються: академічний плагіат, списування, необ'єктивне оцінювання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).

Перескладання здійснюється за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний) оцінюється без зниження оцінки.

Поточні роботи оцінюються наприкінці вивчення відповідної теми. Кінцевий термін здачі – напередодні контрольної роботи з даного змістового модуля, або ж на затверджену, на засіданні кафедри дату перегляду академічних робіт в кінці семестру.

Неформальна освіта при викладанні освітнього компонента.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до [2024 ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки](#) За умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, курсів тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Підсумковий контроль

Формою семестрового контролю з освітнього компонента «Акварельний живопис» є залік. Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві освіти з освітнього компонента «Акварельний живопис», є сумою балів за виконання практичних завдань та самостійну роботу та контрольну роботу (КР). Впродовж семестру, здобувач освіти за виконання завдань поточного контролю і самостійної роботи отримує – 60 балів. Підсумковий контроль здійснюється у формі контрольної роботи. Контрольна робота – це творча практична роботи за темами змістових модулів, за яку здобувач освіти може отримати максимально 40 балів.

Термін здачі контрольних робіт оприлюднюється на початку семестру. До здачі контрольної роботи допускаються здобувачі освіти, які здали усі поточні завдання даного змістового модуля. У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг здобувач освіти може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, додатково виконати ряд тривалих та короткочасних етюдів, відповідно до теми, яка вивчається).

Порядок проведення заліку відбувається у вигляді перегляду представлених здобувачем освіти виконаних робіт за семестр відповідно до поданих тем. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів). У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються.

У пейзажному творі особливого значення надається побудові перспективи, передачі стану атмосфери, повітряного та світлового середовища, їх мінливості. Пейзаж – порівняно молодий жанр живопису. Століттями образи природи представляли лише як довкілля персонажів: фону ікон і вітварних картин, згодом побутових сюжетів і портретів. Як самостійний жанр живопису пейзаж виник в середньовічному Китаї у VI столітті нашої ери. Природа, за уявою китайців, була втіленням світобудови, світового закону дао. В живописі це відбилося створенням картин типу «шань-шуй» («гори-водойми»). Панорамні картини наповнені скелями і горами, оповитими хмарами, туманами, крізь які ледь помітні ліси, людські домівки, човни тощо.

Поступово, з розвитком знань лінійної та повітряної перспективи, світлотіні, пропорційності, композиції, колориту, рельєфності зображення, краєвиди стали спочатку рівноправним членом сюжетної композиції, а потім трансформувалися у самостійний об'єкт зображення. Впродовж тривалого часу пейзажні мотиви були узагальнені, складені, ідеалізовані види, які створювалися в майстернях по пам'яті. Значним ривком до усвідомлення художником значення пейзажу було зображення ним конкретної території. Пейзажі європейських митців XVII-XVIII століть – невід'ємний зразок ідеальних естетичних поглядів на краєвид; роботи імпресіоністів і постімпресіоністів стали кульмінаційним моментом надзвичайного становлення пейзажного жанру наприкінці XIX століття. Розквіт пейзажного живопису ознаменував розвиток пленерного пейзажу, пов'язаного з винаходом у XIX столітті методу виробництва фарб тубиків. Художник міг працювати далеко від своєї майстерні, на природі, при натуральному освітленні. Це значно збагатило вибір мотивів, наблизило мистецтво до глядача, дало можливість творцеві втілити свої безпосередні емоційні враження у твір живопису.

Пейзаж зазвичай зображує відкритий простір. У ньому, як правило, представлено зображення водної та/або земної поверхні. Залежно від напрямку – рослинність, будівлі, техніка, метеорологічні (хмари, дощ) та астрономічні (зірки, сонце, місяць) утворення.

Іноді митець використовує також фігуративні включення (люди, тварини), переважно у вигляді щодо швидкоплинних сюжетних ситуацій. У пейзажній композиції їм, однак, приділяється однозначно другорядне значення, часто роль стаффажу. Стаффаж (нім. Staffage від staffieren – 'прикрашати картини фігурами) – другорядні елементи композиції, що створюють фон, оточення, середовище для основних фігур і підкреслюють

їх значення, що збагачують сюжет додатковими нюансами, сценами, епізодами.

Пейзажі, написані аквареллю, зачаровують своєю легкістю та мальовничістю. Для початківців це доволі складна техніка, то ж розберемося на що звернути увагу та як успішно освоїти тему за будь-якого рівня майстерності. Акварельні роботи вважаються складнішими у виконанні проти графічними з кількох причин: відсутність права помилку, будь-яка похибка відразу буде видно, оскільки акварель не допускає виправлень та змін

Матеріали

Пензлі:

- Великий широкий м'який пензель. Бажано найуніверсальнішої форми – круглої. Ворс повинен бути м'яким, що добре набирає фарбу і віддає її паперу. Цей пензель стане в нагоді для великих заливок, які потрібно зробити дуже швидко і дуже волого. Наприклад, при виконанні морського пейзажу аквареллю такий пензель знадобиться для того, щоб намалювати фон – воду чи небо.
- Середній пензель. Має бути не дуже товстим, діаметром приблизно 7 міліметрів. Головні характеристики цього пензля – гострий кінчик і ворс, що добре віддає вологу. Він необхідний для роботи над меншими поверхнями та для промальовування деталей на передньому плані чи лінії.
- Невеликий гострий пензель. Найважливіша властивість, яку він має мати – пружність. Адже основна його функція – прописування дрібних тонких деталей у пейзажі, наприклад, гілок дерев, травинок електричних дротів, або невеликих об'єктів на передньому плані. Пружним та тонким пензлем виходить легко прописувати тонкі красиві лінії.

Папір

Пам'ятайте, що результат у великій мірі залежить не лише від ваших навичок, але й від якості паперу. Тому при підборі краще враховувати такі характеристики:

Фактура. Гладкий папір потрібний для реалістичних замальовок або створення розводів. Найкращим є бавовняний папір, щільність якого не менше 200. Крупнозернистий папір часто використовують для зображення сухих мазків з ефектом пробілів, наприклад, для відтворення блиску водного плеса.

Методичні особливості виконання пейзажу аквареллю

В акварелі є багато прийомів та технік. Всі вони вирішують окремі художні завдання.

- Заливка. Техніка роботи по-вологому. Заливки необхідно освоїти якщо ви, наприклад, плануєте зобразити аквареллю панорамний краєвид з передачею плановості. Заливка знадобиться для того, щоб передати небо та гори на дальньому плані, що зливаються з небом. Словом, для всього, що має плавні переходи кольору. Заливки можна робити цікавішими – додавати плями, розводи, відтінки, щоб виходили вкраплення кольору, можна, навпаки, забирати колір.
- Лесування. Техніка передбачає почергове нанесення тонких шарів фарби. Тут слід також пам'ятати, що змішування чи нанесення пошарово більше 3 кольорів дає брудні відтінки, а папір втрачає гнучкість. Ця техніка підійде для того, щоб зобразити об'єкти з яскравими обрисами. У пейзажах можуть бути групи дерев, тіні, великі плями з чіткими контурами.
- Акценти. Те, що привертає увагу глядача, затримує погляд. Їх можна розставляти різними способами – лініями, відбитками, бризками, сухими дотиками пензлем тощо. Часто акцентами у сюжеті виступають якісь об'єкти : рослини на передньому плані, кораблі, сходи, фігурки людей.

Найкращим способом зрозуміти, як виконати аквареллю пейзаж для початківців поетапно, є живопис у трьох шарах – фон, плавні перетікання, акценти. Кожен із шарів вимагає навичок володіння певною акварельною технікою.

Гармонійно виглядає той пейзаж, у якому прийоми врівноважені. Але в деяких роботах за творчим задумом може бути відсутній якийсь із прийомів. Окремо хочемо торкнутися теми акварельних ефектів. Вони допоможуть збагатити малюнок, зробити його яскравим та цікавим.

Популярні ефекти:

- сольові ефекти. Потрібні, щоб створити помітний контраст у певному місці картини. Якщо замислюйтеся, як намалювати зимовий пейзаж аквареллю поетапно, використовуйте сіль для зображення снігу, оскільки вона висвітлює пігмент фарби та утворює білу «зірочку» на поверхні
- подряпування вологої заливки або витирання сухою серветкою чи ганчіркою. Коли автор використовує такий ефект, при висиханні пейзажі утворюється помітний контрастний візерунок.

- сухий штрих. Застосовується для організації композиційного центру. Якщо вирішите скористатися цим прийомом, не ведіть штрихи в край або кути картини.
 - плями-квітки. Світлі плями з темним ореолом. Щоб цей прийом виглядав ефектно, між світлою та темною частиною плями має бути чітка межа.
- Акварель вважається досить складною технікою, і це має свої підстави.
- По-перше: в акварелі не використовуються білила, їх роль відіграє білизна паперу та прозорість барвистих шарів;
- По-друге: виправлення який завжди можливі, оскільки барвистий шар досить міцно утримується папером;
- По-третє: папір, навіть найвищої якості, теж має свою «межу терпіння». Роботу досить легко замучити зайвими перекриттями кольору.

Орієнтовний план роботи над картиною

- почніть роботу з ескізу олівцем;
- перенесіть ескіз легкими штрихами на чистий аркуш, окресліть основні деталі;
- зволожите аркуш водою, для роботи по-вологому під аркуш можна підкласти вологий рушник;
- працюйте послідовно передній та середній план;
- розставте акценти;
- обов'язково чекайте, коли шари підсохнуть, щоб уникнути мішанини кольорів

Працюючи на пленері, художник створює швидкі етюди майбутніх картин. Важко працювати надворі довго, змінюється освітлення, тіні тощо. Тому митець «збирає» враження – малює етюди, щоб потім у студії на великій картині їх відобразити. Також початківці інколи використовують референс – допоміжне зображення, яке використовується художником як приклад. Це не вважається творчим плагіатом, а орієнтиром кінцевого результату та довідковим матеріалом. Зазвичай його збирають перед тим, як сформулювати власні ідеї.

Виконання перших етюдів аквареллю

Спершу для натури прекоментують пейзажі з чіткою плановістю та малою кількістю об'єктів. Завдання: передати кольоро-тональні відношення, «проліпити» плани кольором, враховуючи світло та тінь. Зверніть увагу на

характер освітлення, різницю між світлом і тінню, на присутність рефлексів.

Характерні помилки при написанні етюдів:

- робота від контуру;
- млявість тонових відношень;
- використання «відкритих» кольорів;
- відсутність зв'язку між об'єктами.

М.Трушнікова «Міський пейзаж»

Поетапність виконання архітектурного пейзажу

У більшості випадків при написанні міського етюд аквареллю керуємось двома правилами:

- Від світлого до темного. Тобто спочатку прописуємо найсвітліші ділянки будь-якого об'єкта.
- Від загального до часткового. Спочатку робимо заливки великих ділянок, потім після їх висихання переходимо до деталей.

Визначаємось із композицією етюд. Для цього зручно використовувати рамку-видошукач.

Виконуємо малюнок від загального до часткового, від великих форм до деталей.

Починаємо виконувати заливання великих кольорових плям пейзажу.

Перша заливка – світлі будинки далекого плану та зелень за ними.

Заливаємо пляму тіні на тротуарі. Ближче вона темніше, віддаляючись – світлішає. Так буде передано глибину простору.

Одночасно прописуємо пляму будинку зліва. Поки пляма волога, вводимо у неї темніші деталі архітектури. Оскільки ця частина композиції перебуває в тіні і не цікава, важливо, щоб її деталі не випиналися. Невелике розтікання ліній у разі – те, що потрібно.

Додаємо рожево-охристу пляму у тіньову сторону будинку праворуч. І водночас, тим самим кольором – тіні на парасольках кафе.

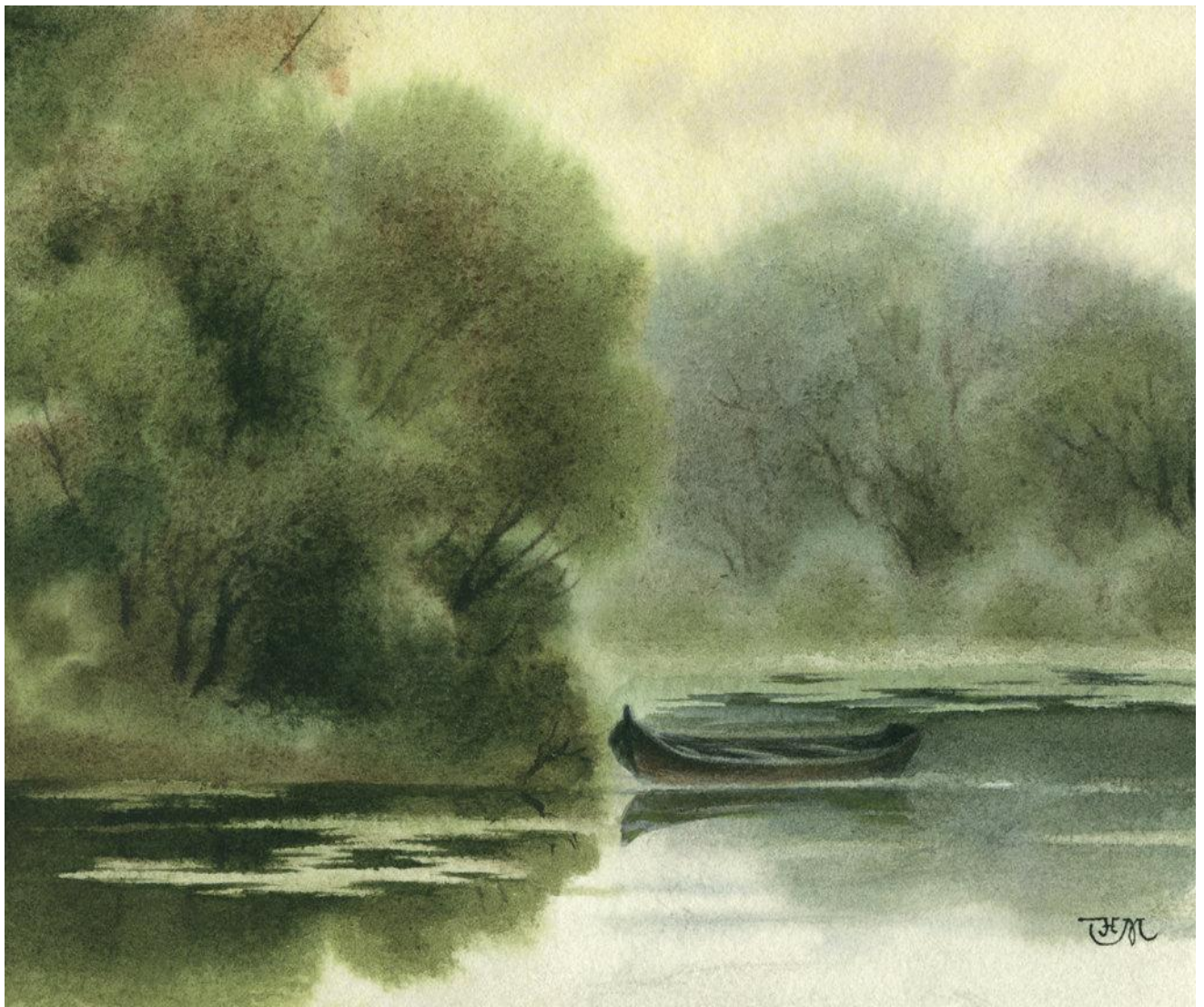
Вводимо зелень ближнього дерева. При цьому намагаємось написати пляму узагальнено, без деталей усередині. Але силует листя по краю має бути виразним. Зелень пишемо у два кольори. Спочатку світлішим, оливковим кольором, потім, поки пляма сира, вливаємо в неї темніший відтінок.

У міру видалення колір стає прохолоднішим, синішим. Це показує глибину простору, віддаленість об'єкта. Коли основні плями кольору зроблені, можна переходити до дрібніших деталей.

З'являються тіні під дахами, вікна, стільці в кафе. Міський краєвид роблять деталі. Ліхтарі, балкончики, черепиця на даху.

Однак важлива легкість і, можливо, навіть недбалість деталей. Ми не промальовуємо кожне віконце, а лише даємо натяк на нього одним мазком.

На завершення додаємо деталей на передній план, промальовуємо лінії між плитами тротуару. Це розбиває велику пляму тіні і, до того ж, лінії спрямовують рух ока глядача вглиб картини, де й розгортається основна дія – кафе, яке чекає на відвідувачів.

М. Михайлін «Човен»

Акварель «по-вологіму» передбачає попереднє змочування аркуша водою. Для цього аркуш завжди кріпиться на планшеті, інакше він деформується. Контури об'єктів у цій техніці розпливчасті, повітряні та плавно перетікають один в другий. Чіткості в роботі «по-вологіму» домогтися неможливо, тому завершальні штрихи пишуться вже на підсохлому аркуші. При всій легкості, що здається – ця техніка досить складна. Перш ніж писати масштабну роботу в цій техніці, треба потренуватися на невеликих апкушах паперу, експериментуючи зі ступенем змочування листа (вологий увесь чи зволоження лише однієї робочої ділянки), із кількістю води та пігменту на пензлі (сухим пензлем із фарбою або вологим пензлем із розведеним пігментом). Художнику необхідно відчувати, як поводить себе фарба та папір, щоб у процесі роботи не

виникло сюрпризів.

С. Алдушкін «Літо»

Ще однією «мочною» технікою є *alla prima*. Її особливістю є одношаровість та свіжість фарб. Робота пишеться на змоченому аркуші в один шар за один раз на впродовж 1-2 годин. При цьому митець не робить підмальовок та попередніх малюнків, бо це вимагає висихання першого шару. Кольори набирають на повну силу, роботу згодом не виправляють, тому від художника потрібні навички володіння пензлем вищим рівнем, ніж базовий. Як і в інших техніках, тут важливим залишається виділення основних об'єктів зображення і списування менш важливих. Одним із найважливіх моментів пленерного пейзажного живопису є написання зелені, яка влітку має соковиті яскраві відтінки. Початківцям особливо легко розгубитися у цьому розмаїтті відтінків, забувши про плановість.

О. Панфілова «Льодок» Зразок використання в акварелі кристалів солі.

«Сухі» техніки передбачають нанесення фарби на сухий аркуш паперу, вони хороші тим, що дозволяють писати роботу з перервами, повертаючись до неї за необхідності. Тут теж є одношарові та багатошарові методики. Одношарові дозволяють досягти у роботах більшої чіткості, легкості, проте вимагають підвищеної уваги до колірної гами. виправити неправильно підібраний колір буде складно, тому що на роботу наноситься максимум 2 шари. Багатошарові «сухі» техніки застосовуються там, де потрібно не лише підкреслити гру кольору та тіні, а й показати їх максимальну реалістичність.

Г. Врубель. Одношарова акварель.

Така техніка дозволяє створити оптичне змішування кольору, оскільки кожен попередній шар просвічується через наступний. Візуально це виглядає так, наче предмети на картині світяться зсередини. Ще раз підкреслюємо, що фарба повинна бути добре розведена водою бо кольори будуть перекривати один одного, створюючи бруд.

М. Михайлова «Весняний пейзаж» Багатошарова акварель.

Однією з найпопулярніших багатошарових сухих технік є лесування. Її основна особливість полягає в тому, що фарба наноситься прозорими шарами після повного просушування попереднього шару. Такий метод дозволяє досягати складних і глибоких відтінків, недоступних тим, хто пише по-мокрому.

Ця техніка дозволяє створити оптичне змішування кольору, оскільки кожен попередній шар просвічується через наступний. Візуально це виглядає так, наче предмети на картині світяться зсередини. Важливо, щоб фарба була добре розведена водою, бо кольори будуть перекривати один одного, створюючи бруд.

Яку б техніку ви не обрали ви повинні мати елементарні відомості з кольорознавства (кольори основні та додаткові, теплі та холодні, контрастні та зближені), поняття про локальний колір та колір, викликаний умовами освітлення та середовища, якоюсь мірою оволоділи деякими технічними прийомами акварельного живопису.

Вам необхідно закріпити відомості про закономірності зорового

сприйняття, продовжувати звертати увагу на колір, як на явище, зумовлене характером висвітлення, середовища, простору, фізичними властивостями предметів, методику пропорційного перекладу тональних і колірних відношень натури та етюду.

В акварелі цінується легкість, невимушеність, найтонші нюанси та непомітні переходи кольору та тону. Дуже часто технічні прийоми та способи не використовуються у чистому вигляді, а комбінуються збагачувальна виразність образу.

Одним з основних, завдань курсу акварельного живопису є з одного боку – вироблення професійних навичок поетапного ведення роботи над тривалим етюдом. З іншого боку – опанування різних технічних прийомів, що застосовуються в акварелі. Акварель, яка не «любить» тривалих опрацювань і «покращення» етюду шляхом скрупульозної, сумлінної роботи може перерости в його погіршення (замученість, «розбитість»), які не завжди легко виправити.

Рекомендована література

1. Волковський М. Колір в живописі. Київ: Видавництво В. Шевчук, 2016. 360 с.
2. Галькун Т. Д., Панфілова О. Г. Живопис натюрморту аквареллю: методичні вказівки. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2022. 28 с.
3. Каленюк О. М., Панфілова О. Г., Тарасюк І. І. Формування професійних навичок майбутніх художників за допомогою живопису з натури. Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий педагогічний аспекти Луцьк, 2022. С. 165-169.
4. Каленюк О., Панфілова О. Актуальні мистецькі практики: особливості впровадження в навчальний процес ЗВО. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2022. Вип. 47. Том 2. С. 55-60.
5. Лоханько В. Е. Художні матеріали і техніка живопису. Харків: Фоліо, 2019. 196 с.
6. Прищенко С.В. Кольорознавство: навч. посібник/ за ред. проф. Є.А. Антоновича. Київ: Альтерпрес, 2010. 354 с.
7. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства. Луцьк: ВНУ ім. Л. Українки, 2022. 124 с.
8. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: навч. посібник. Львів: Аверс, 2010. 496с.
9. Яковлев М. І. Композиція + геометрія. Київ: Каравела, 2007. 240 с.
10. Features of fine arts of the early 21st century: painting, drawing, sculpture / Tetiana Prokopovych, Ivan Tarasiuk, Dmytro Zinko, Oleksandra Panfilova, Oleksandr Berlach, Roman Vilgushynskyi // AD ALTA: journal of interdisciplinary research. Volum 13. Issue 1. Special Issue XXXIV. The Czech Republic: 2023: pp. 56 – 62.

Навчально-методичне видання

Панфілова Олександра Георгіївна

ПЕЙЗАЖНИЙ ЖАНР В АКВАРЕЛІ:
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Видання друкується в авторській редакції

Друк та палітурні роботи ВАТ «Волинська обласна друкарня»
Тираж 50 прим. Зам. №
43010 м. Луцьк, пр. Волі, 27, тел.4-25-07, 4-15-27.
Свідоцтво Держкомінформу України ДК№1350 від 13.05. 2003 р.

